

Biografioita (ref.)

Heikki Roiko-Jokela & Antti O. Arponen:

”Erityisen suurista ansioista”.

Suomen urheiluvaikuttajat -hanke

Pienoiselämäkerroista muodostuneita kirjasarjoja tai verkkojulkaisuja on julkaistu viime vuosina runsaasti. Pienoiselämäkerrat ovat tutkimukselliset kriteerit täyttäviä artikkeleita, joissa ei tyydytä vain kuvaamaan kohdehenkilön elämäkaarta ja/tai toistamaan ansioluetteloa. Biografioissa tarkastellaan kohdehenkilöä suomalaisena vaikuttajana, kansakunnan rakentajana, yhteiskunnallisena toimijana, arjen puurtajana, julkisuuden henkilönä sekä tavallisena ihmisenä.

Suomen urheiluhistoriallinen seura on käynnistänyt biografia-projektin *Suomen urheiluvaikuttajat*. Projektissa kirjoitetaan pienoiselämäkertoja Suomen urheilun suuren ansioristin ja ansioristin kultaisena saaneista henkilöistä. Suomen kansallisbiografia (2003–2007), ja sen täydennys- ja teemakokonaisuus (Moninainen Suomi) loivat perustan pienoiselämäkertatutkimukselle. Sittemmin alkanut Suomen talouselämän vaikuttajat -projekti, jossa kirjoitetaan yli kahdentuhannen Suomen talouselämän vaikuttajan pienoiselämäkerrat, linjasi osaltaan myös liikunta- ja urheiluelämän vaikuttajien biografiahankkeelle asetettavia tavoitteita.

Suomen urheiluvaikuttajat -hankkeen biografioihin valittavista henkilöistä otetaan huomioon heidän liikuntaan ja urheiluun, mutta myös

yleensä yhteiskunnalliseen aktiivisuuteen liittyvä toimintansa. Esiin tulevia seikkoja ryhmitellään esimerkiksi seuraavasti: liikunta- ja urheiluvaikuttajien työtä koskevat seikat, persoonallisuus, osallistuminen politiikkaan, huomattavimmat luottamustehtävät ja kulttuuriteot. Samoin esitellään kansainvälinen toiminta, etujärjestöyhteydet ja muut sosiaaliset verkostot kuten esimerkiksi seurat, klubit ja yhdistykset.

Urheiluvaikuttajien henkilökuvista selviää, miten henkilöt päätyivät liikunnan ja urheilun pariin, ja mitkä eri tekijät selittävät sitä. Näitä ovat muun muassa perhetausta, lapsuuden ja nuoruuden tapahtumat, koulutustaso ja verkostot. Lisäksi biografoissa pohditaan, mikä on ollut henkilön vaikutus organisaatio- ja järjestötasolla suomalaiseen liikuntakulttuuriin, urheilun ja liikunnan julkisuuskuvan muotoutumiseen. Pienoiselämäkerrat esittelevät urheiluelämän vaikuttajien elämänkaaren sekä arvioivat heidän toimintaansa suhteessa yleiseen liikunta- ja urheiluhistorialliseen kehitykseen.

Pienoiselämäkerrat voivat toimia pohjana myöhemmälle laajamittaisemmalle suomalaisen liikunta- ja urheiluelämän johtajuuden, toimijuuden, vaikuttavuuden sekä arjen työn ja toiminnan tutkimukselle myös pitkällä aikavälillä. Aineistona biografiat soveltuvat esimerkiksi liikunta- ja urheilualan toimijoiden sosioekonomisen ja yhteiskunnallisen aseman sekä järjestökulttuurin, kansalaistoiminnan ja yleensä verkostoitumisen tutkimiseen.

Henkilöiden toimintaa tulee tarkastella suhteessa heitä ympäröineeseen todellisuuteen. Tähän liittyvät kysymykset kuten, mitä kautta tutkittavat henkilöt päätyivät erilaisiin henkilöverkostoihin, mihin he tämän yhteistyön perustivat ja miten sitä kehittivät, miten ja mitä kautta he veivät tavoitteitaan eteenpäin sekä miten heidän edustamansa tahot ja tavoitteet linkittyivät laajempaan yhteiskunnalliseen kokonaisuuteen. Näin tutkimus laajentuu selvittämään myös yleisemmin näiden sosiaalisten verkostojen yhteiskunnallista merkitystä liikuntakulttuurille kansallisella ja kansainvälisellä tasolla.

Sosiaalisia verkostoja voidaan tyypitellä eri tavoin. Oman ryhmänsä muodostavat epämuodolliset verkostot, jotka ovat muodostuneet arkipäivän kanssakäymisen pohjalta tai erilaisista kulttuurisista ja yhteiskunnallisista syistä. Tällaisia ovat esimerkiksi perhe, suku, elämäntilanne, ammatti, työyhteisö tai asuinpaikka. Organisoituiden tai vapaaehtoiset ver-

kostot, kuten yhdistykset ja sosiaaliset liikkeet, muodostavat toisen tyy-
pin. Oman verkostotyyppinsä muodostavat myös talouden, hallinnon ja
politiikan toimijaverkostot.¹

Verkostotutkimuksen avulla voidaan toisin sanoen selvittää ja kuvata
havainnollisesti ihmisjoukon tai ihmisjoukkojen jäsenten sitoutumista
toisiinsa ja/tai yhteisiin tavoitteisiin. Verkostotutkimuksen kautta voi-
daan myös selvittää erinomaisesti historiallisen todellisuuden rakenteita
ja etsiä vastauksia kysymyksiin: ketkä, miten ja miksi.

Verkostotutkimuksen avulla on mahdollista luoda malli, joka selit-
tää useiden eri toimijoiden välisiä sosiaalisia tai kulttuurisia, usein hyvin
monimutkaisia suhteita. Verkostotutkimusta on käytetty sosiologiassa,
taloustieteissä ja tietotekniikan alalla. Se on tullut entistä selkeämmin
osaksi myös modernia yhteiskunta- ja historiantutkimusta. Jo ranska-
lainen sosiologi Émile Durkheim (1858–1917) osoitti sosiaalisten suh-
teiden merkityksen yksilön selviytymiselle yhteiskunnassa. Sittemmin
myös monet moderniin verkostotutkimukseen pohjautuvat tutkimukset no-
jautuvat sosiologian perinteiseen kysymyksenasetteluun: yksilön ja yhteis-
sön välisen suhteen merkitykseen.²

Biografia-kokoelmaan valittuja henkilöitä yhdistää valtion heil-
le myöntämä huomionosoitus: Opetusministeriö ryhtyi vuonna 1947
myöntämään Suomen urheilun ansioristejä ja -mitaleja. Nykyinen ope-
tus- ja kulttuuriministeriö jakaa niitä vuosittain 26. helmikuuta, profes-
sori Ivar Wilskmanin syntymäpäivänä.

---

1 Kaunismaa, Pekka, ”Yhdistyselämä ja sosiaalinen pääoma.” Teoksessa *Sosiaa-
linen pääoma ja luottamus*. Toimittanut Kaj Ilmonen. SoPhi 42. Jyväskylän yliopisto.
Jyväskylä 2000, 133–135; Teräs, Kari, *Arjessa ja liikkeessä. Verkostonäkökulma moderni-
soituvuuden työelämän subteisiin 1880–1920*. Bibliotheca Historica 66. Helsinki 2001, 32.

2 <http://kans.jyu.fi/sanasto/sanat-kansio/sosiaaliset-verkostot>. Kansalaisyhteis-
kunnan portaali. Sosiaaliset verkostot. Luettu 15.11.2012.

Liikunnan ja urheilun valtiolliset huomionsoitukset jaetaan neljään luokkaan:

1. ansioristi kultaisena (ARK)
2. ansioristi (AR)
3. ansiomitali kullatuin ristein (AMKR)
4. ansiomitali (AM)

Erikseen on Suomen urheilun suuri ansioristi. Se on ansiomerkeistä arvokkain ja voi olla kerrallaan vain 12 elossa olevalla suomalaisella. Ansioristin nykyiset haltijat ovat Matti Ahde, Carl Olaf Homén, Tapani Ilkka, Marja-Liisa Kirvesniemi, Osmo Niemelä, Veikko Puputti, Siiri Rantanen, Peter Tallberg, Kalevi Tuominen, Jukka Uunila, Pirjo-Liisa Vilenius ja Lasse Virén. Heitä ennen kaikkiaan 38 suomalaista urheiluvaikuttajaa on saanut tämän korkeimman huomionsoituksen.

Huomionsoituksen voi saada liikuntakulttuurin ja urheilun parissa tehdystä työstä. Ansiomitaliin riittää toiminta seura- ja kuntatasolla. Ansiomitali kullatuin ristein edellyttää toimintaa lisäksi piiri- tai aluetason tehtävissä.

Ansioristin saamisen perusteena on toiminta valtakunnan tasolla. Ansioristin saaneet voivat myöhemmin saada ansioristin kultaisena. Se myönnetään ”erityisen suurista ansioista valtakunnallisen liikuntatoiminnan hyväksi tehdystä työstä”.

Kultainen ansioristi on myönnetty vain äärimmäisen harvoin alle 50-vuotiaille, koska hakijan oletetaan ansioituneen suomalaisessa liikuntaelämässä ja urheilussa vähintään 20–25 vuoden ajan, ja tästä ajasta osan valtakunnallisten järjestöjen johtopaikoilla.

Vuonna 2012 ansioristi kultaisena myönnettiin 10 henkilölle. Kolmena edellisenä vuonna määrä oli 11, 13 ja 11. Vuonna 2008 kultaisia ristejä oli jaossa harvinaisen paljon: 28.

Kaikkiaan kultaisen ansioristin saajia on vuosikymmenten varrella kertynyt noin 1 000. Heidän joukossaan on naisia ja miehiä, valtakunnan- ja paikallisen tason vaikuttajia, huippu-urheilijoita, tieteen ja median edustajia, poliitikkoja, järjestöjyriä ja arjen työn sankareita. Joukko on laaja ja kattaa koko suomalaisen yhteiskunnan kirjon. Tunnustuksen saajia yhdistävänä tekijänä on liikunta ja urheilu: yhteiskunnallinen näkyvyys ja vaikuttavuus liikuntakulttuurin sektorilla.

Oheissa on näytteenä viiden urheiluvaikuttajan biografiat.